

Usporedba didaktičkih obilježja Montessori i Waldorfske škole

Balala, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:104450>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Marko Balala

**USPOREDBA DIDAKTIČKIH OBILJEŽJA MONTESSORI I
WALDORFSKE ŠKOLE**

Diplomski rad

Čakovec, kolovoz, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marko Balala

USPOREDBA DIDAKTIČKIH OBILJEŽJA MONTESSORI I
WALDORFSKE ŠKOLE

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Tomislav Topolovčan

Čakovec, kolovoz, 2021.

Sadržaj

Uvod	1
Montessori-pedagogija	2
Maria Montessori	2
Antropološke, psihološke i pedagoške pretpostavke Montessori-pedagogije	3
Rano učenje	3
Stupnjevi odgoja u razvoju djeteta	4
Pedagoška načela Marije Montessori	6
Ljubav i poštovanje prema djetetu	6
Osposobljavanje osjetila i kretanje	7
Djetetovo pravo na slobodan izbor	9
Okolina za odgoj	10
Rad s materijalom	11
Materijal u praksi Montessori-pedagogije	13
Vježbe za praktični život	14
https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fbebe.avaz.ba%2Fsvakodnevica%2F514815%2Fkako-izbjeci-zarazu-u-vlastitom-domu&psig=AOvVaw3aNkj0dFRXHc8Y2mnmWdho&ust=1629972438764000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJiiqNj2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD	15
Osjetilni materijal	15
Materijal za matematiku	16
Materijal za jezik	17
Waldorfska pedagogija	19
Rudolf Steiner	19
Pedagoška načela Rudolfa Steinera	21
Duhovno podrijetlo djeteta	21
Temperamenti	21
Ljudski život u razdobljima	22
Djetetovo osposobljavanje osjetila	22
Samoodgoj odgajatelja	24
Waldorfski dječji vrtić	25
Godina u waldorfskom vrtiću	25
Dan u waldorfskom vrtiću	26
Kolo, uređenje prostora i igra	28
Waldorfska škola	29

Škola za osjetila	29
Priče i pripovijedanje.....	29
Temperamenti.....	29
Nastavni materijal koji učenici sami prave	30
Montessori ili Waldorf.....	33
Temeljna pedagoška načela	33
Slika djeteta	33
Tip škole.....	34
Pojedinačni razred.....	34
Učitelj i odgajatelj.....	35
Odgoj osjetila i pokreta	35
Nastavni materijal	36
Kriteriji za prijam, nastavni planovi, svjedodžbe i prijelaz u druge, više škole.....	37
Zaključak.....	38
Literatura	39
Izvori	41
Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada	44

Sažetak

Alternativni načini obrazovanja javili su se još u 18. stoljeću u želji da se djecu odgaja u slobodi kroz rad i igru. Čak i u tim „davnim“ vremenima roditelji, nastavnici, ali i sami učenici su željeli drugačiju pedagogiju. Pedagogiju koja je okrenuta djetetu, odnosno pedagogiju u čijem je središtu dijete ili učenik. Alternativne škole pristupaju pojedincu, ali i odgovaraju na njegove potrebe u odgoju i obrazovanju.

Maria Montessori (1870.-1952.) bila je talijanska liječnica i pedagoginja. U razdoblju od 1899.-1902. godine radila je u učiteljskoj školi za djecu s teškoćama u razvoju. Organizirala je odgoj djece od treće do šeste godine u siromašnom naselju San Lorenzo. M. Montessori je osnovna pedagoška ideja bila stvarati uvjete za samorad i samoodgoj djece.

Rudolf Steiner je svoju pedagošku ideju zasnovao na teozofiji, odnosno antropozofiji. Osnivač je znamenite Waldorfske škole (1919.) U diplomskome radu će se izvoditi komparativna analiza pedagoških ideja i praksa te isto tako didaktička obilježja odgoja M. Montessori i R. Steinera.

Svoje shvaćanja odgoja, djeteta i škole M. Montessori temelji na ideji kršćanstva, pedagogijskoj, psihologijskoj i medicinskoj znanosti. Za što bolje realiziranje Montessori pedagogije, Maria Montessori navela je neka načela kojih se odgajatelji i učitelji trebaju držati.

Ključne riječi: alternativne škole, Maria Montessori, Rudolf Steiner, Pedagoška načela.

Summary

Alternative forms of education appeared as early as the 18th century as a result of the desire for children to be raised freely through work and play. Even in those “ancient” times, parents and teachers, but also students themselves, wanted a different type of pedagogy: a pedagogy that is child-centred, i.e. a pedagogy centred on the child or the student. Alternative schools focus on individuals, but also meet their needs when it comes to their education.

Maria Montessori (1870-1952) was an Italian physician and educator. From 1899 to 1902 she worked in a school which trained teachers to educate mentally disabled children. She also organized the upbringing of children age three to six in the poor San Lorenzo district in Italy. Maria Montessori’s basic pedagogical idea was to create conditions for the self-education and self-discipline of children.

Rudolf Steiner based his pedagogical idea on theosophy, i.e. anthroposophy. He was the founder of the famous *Waldorf School* (1919). This paper focuses on the comparative analysis of pedagogical ideas and practices, as well as didactic features of Maria Montessori’s and Rudolf Steiner’s education forms.

Maria Montessori bases her understanding of education, children and school on the idea of Christianity, as well as pedagogy, psychology and medical science. For her pedagogy to be implemented in the best possible manner, Maria Montessori listed certain principles for educators and teachers to adhere to.

Keywords: alternative schools, Maria Montessori, Rudolf Steiner, pedagogy principles

Uvod

Alternativno obrazovanje djeluje još od 19. stoljeća, zajedno sa sustavom državnog obrazovanja. Prvi alternativni modeli obrazovanja javljaju se kao reakcija nastavnika, roditelja i učenika na pokušaj stvaranja zajedničkog, kulturno objedinjenog obrazovanja od strane države. Osnivači drugačijih, tzv. alternativnih škola postaju roditelji, vjerske zajednice, udruge građana i dr. organizacije. Svaka alternativna škola ima prepoznatljiv pedagoški pristup i odgojnu filozofiju koje se dosljedno provode u radu. Alternativne škole su tzv. slobodne škole, eksperimentalni modeli, građanske odgojne inicijative, reformni pedagoški pokušaji, odgojni internati, zavodi i sl. Svaka od njih ima prepoznatljiv pedagoški pristup i odgojnu filozofiju koje se dosljedno provode u radu. Alternativne škole su tzv. slobodne škole, eksperimentalni modeli, građanske odgojne inicijative, reformni pedagoški pokušaji, odgojni internati, zavodi i sl. Valja reći kako neke od ideja alternativnih škola postaju sve zastupljenije i u državnim školama, koje u proces rada nastoje uvesti elemente kao što su: učenje orijentirano na učenika, samostalno učenje, suradničko učenje kroz projekte i sl.

Ovim radom biti će prikazani koncepti alternativnih škola Marije Montessori i Rudolfa Steinera te razvoj njihovih ideja u suvremenom odgoju i obrazovanju. Isto tako, biti će opisana njihova glavna načela te će se usporediti didaktička obilježja Montessori i waldorfske škole.

Metodologija ove studije temelji se na teorijskom pristupu (hermeneutička analiza). Stoga će se analizirati dosadašnje studije obilježja waldorfske i Montessori pedagogije te sintezom dobivenih znanstvenih činjenica ponuditi originalna razumijevanja, objašnjenja i zaključci o ova dva didaktička fenomena (Anderson, 2005; Dubovicki i Topolovčan, 2020a; Dubovicki i Topolovčan, 2020b; Matijević i Topolovčan, 2017; Scott i Usher, 2001; Topolovčan, 2017; Topolovčan, 2016; Yates, 2004).

Montessori-pedagogija

Maria Montessori

Maria Montessori rođena je 31. kolovoza 1870. godine u Chiaravallu. Bila je talijanska pedagoginja, liječnica i velika katolkinja, a poznata je po tome što je tvorac pedagoške metode Montessori. Njezine pedagoške ideje su obišle cijeli svijet. M. Montessori imala je samo jedan uzor, a to je bilo dijete. Sa strašću se zalagala za prava djece i njihov razvoj. Unatoč želji njezinih roditelja da postane učiteljica, ona se usprotivila, upisala tehničku školu koju su smjeli pohađati samo dječaci. Nakon tehničke škole prvo je željela postati inženjer, ali je odlučila studirati medicinu. Godine 1896. postala je prva žena u povijesti Italije koja je diplomirala medicinu. Nakon rada na Sveučilišnoj klinici, otvara svoju vlastitu liječničku praksu. Kako su joj dolazili pacijenti sa svakakvim problemima, tako je i M. Montessori između ostaloga posjećivala slaboumnu djecu. Prilikom jednoga posjeta, M. Montessori je nakon jela primjetila kako djeca kupe mrvicu kruha s poda i oblikuju ih. Žena koja je na njih pazila govorila je kako su ta djeca neodgojena, ali M. Montessori je imala drugačije mišljenje. Njezino mišljenje je bilo da je okolina te djece očajna i da djeca ne dobivaju nikakve poticaje. Uvidjevši to, spoznala je da se s tom djecom mora pedagoški raditi te da se tako omogućiti njihov napredak. Ti trenutci se mogu nazvati rođenjem Montessori-pedagogije.

M. Montessori je smatrala da je „duševna zaostalost“ više pedagoški problem nego medicinski. Vjerovala je da ako se osmisli kvalitetan način rada u školama, da će se djeca s posebnim potrebama bolje razvijati nego da borave u bolnicama što je u njezino vrijeme to bio slučaj. Nakon toga M. Montessori počinje studirati pedagogiju i psihologiju.

Antropološke, psihološke i pedagoške pretpostavke Montessori-pedagogije

Za vrijeme njezinog drugog studija intenzivno se bavila antropologijom. Godine 1904. M. Montessori je dobila svoju vlastitu katedru za antropologiju na Sveučilištu u Rimu.

Budući da je bila liječnica, M. Montessori se bavila biološkim procesom nastajanja života pa je tako mnogo istraživanja provodila s ciljem lakšeg razumijevanja života djeteta prije rođenja. Iz tih istraživanja možemo saznati da dijete od samog početka trudnoće osjeća i čuje tonove, šumove, zvukove i vibracije. Kako je bila katolkinja, M. Montessori navodi kako je dijete prije rođenja ne samo „biološki organizam“ nego je dijete prije svega „duševni organizam“. Točnije, ona kaže: „Čini se da ne samo tjelesni nego i psihički razvoj djeteta slijedi isti prirodni plan stvaranja. Ljudska psiha proizlazi iz ničega ili iz onoga što nam se čini da je ništa. Tako isto i tijelo proizlazi iz jedne stanice koja se ni najmanje ne razlikuje od drugih stanica. (Montessori, 1972).

Rano učenje

Kada promatramo djecu, možemo vidjeti i osjetiti kako ona intenzivno doživljavaju svijet. Žive ga sa svim svojim osjetilima, znatiželjna su, vole čuti nove informacije te rado sklapaju nove kontakte. Podnaslov „duh koji sve upija“ kako M. Montessori kaže je oblik duha koji je primjeren djetetu. Isto tako ona objašnjava učenje koje je potpomognuto duhom koji sve upija na primjeru jezika: „Dijete uči jezik svoje vrste samim time što živi. Tu je na djelu neka vrsta „duhovne kemije“. Mi smo oni koji primamo; mi primamo dojmove i pamtimo ih, ali se ne možemo stopiti s njima kao što se ni voda ne može stopiti s čašom. Nasuprot tome dijete spoznaje promjenu; dojmovi se u njemu inkarniraju. Dijete istodobno stvara svoje „duhovno meso“ baveći se stvarima iz svoje okoline. To smo nazvali duhom koji sve upija. Nama je teško dokučiti dječje sposobnosti, ali se bez sumnje radi o privilegiranom obliku duha“...(Montessori, 1972).

Stupnjevi odgoja u razvoju djeteta

Maria Montessori je primijetila da dijete u svome razvoju prolazi kroz određene stupnjeve. Njezino zalaganje je dalo poticaj da se školske i odgojne ustanove ne dijele formalno na vrtiće, osnovne škole, srednje škole i na visoke škole, nego da se odgoju pruži prostor za razvoj određenih stupnjeva.

Pa tako prvi stupanj započinje od rođenja djeteta do otprilike njegove šeste godine. M. Montessori ovome stupnju pridaje posebnu pažnju jer se dijete nalazi na stupnju kojeg ona naziva „stvaralačkim“ i dijete ima iznimno velike sposobnosti. U tome stupnju dijete uči preko svih osjetila. Gdje god da ide, gdje god da se kreće, što god da vidi, dijete nesvjesno uči preko osjećaja i putem kretanja. Ono se želi osamostaliti i samostalno činiti neke stvari. Kada sami odgajamo dijete, često smo nestrpljivi u nekim situacijama te djetetu dajemo „sve na pladnju“. M. Montessori smatra da nepotrebna pomoć, čak i ako je dobronamjerna, može sprječavati dijete u njegovom razvoju (Seitz i Hallwachs, 1996.). Iz toga dolazimo do njezinog temeljnog načela pedagogije koje glasi: „Pomozi mi da to sam učinim.“

Na prijelazu na drugi stupanj dijete se ponovno rađa, ali ovaj puta kao društveno biće. To je vrijeme kada se dijete igra, ali poštuje pravila igre koja su za sve obvezujuća. M. Montessori smatra da se u toj fazi odrastanja djetetu omogući što više društvenih kontakata te da se djetetu potiče istraživački duh. Drugi stupanj traje od djetetove šeste do dvanaeste godine života.

Treći stupanj obuhvaća mlade u dobi od dvanaeste do osamnaeste godine života. Kažemo da je to djetetovo adolescentno doba. Djetetovi osjećaji koji su bili individualni i konkretni, sada evoluiraju u temeljne, apstraktne osjećaje za društvo. U tom stupnju M. Montessori govori o „nadmjestku obitelji“ koji je djeci u toj dobi potreban. Ona smatra da u toj dobi ne treba previše tražiti od njih. Taj stupanj M. Montessori naziva „stupnjem odmaranja“. Kada mladi prolaze kroz ovaj teški stupanj života oni se oslobađaju i postaju sigurni. Drugim riječima, za M. Montessori to znači da tim mladim ljudima treba pružiti slobodu i samostalnost. Isto tako, za tu dob M. Montessori je imala zanimljivu ideju koju je nazvala „planom za djecu planete zemlje“. To je plan koji obuhvaća kompleksnu školu, odnosno „školu u kojoj bi djeca spoznala što je to život u društvu“. (Montessori, 1966).

U takvoj školi bi se održavale svakakve radionice, uvele bi se trgovine i gostionice te mladi ne bi tamo samo radili, nego bi za svoj rad bili nagrađeni. Takvim načinom rada mladi ljudi bi se osjećali priznatima te bi znali da su i sami vrijedni i bili bi neovisni.

Kada mlada osoba napuni osamnaest godina, dosegnut je onaj stupanj na kojem mladi čovjek treba donijeti vlastitu odluku. To je doba četvrtoga stupnja. M. Montessori govori o zreloom pojedincu koji se na svjestan način saživio s obostranim razumijevanjem.

Ona kaže: „Mi čovjeka moramo uzeti za ruku, moramo ga sa strpljenjem i povjerenjem provesti kroz sve stupnjeve odgoja. Treba mu ponuditi sve: školu, kulturu, vjeru pa čak i cijeli svijet. Moramo mu pomoći da sam u sebi razvije ono što će mu pomoći da shvati. Nije riječ samo o teoriji, ovdje se zaista radi o odgojnoj praksi.“ (W. BÖhm, M. Montessori, 1978). Njezin odgojni cilj je slobodan čovjek za razliku od porobljenog, ovisnog čovjeka koji nije sposoban da sam upravlja svojim životom.

Pedagoška načela Marije Montessori

Pedagogija Marije Montessori temelji se na znanstvenom promatranju spontanog učenja djeteta, na poticanju njegova vlastitog djelovanja te njegove samostalnosti i poštovanju djetetove osobnosti (Philipps, 2003). Polazište i osnova ove pedagogije je dijete.

U svakoj fazi svoga razvoja u djetetu se javljaju određene unutrašnje potrebe i interesi koji se trebaju razvijati i nadograđivati. Spomenute potrebe se kod svakog pojedinog djeteta javljaju u drugo vrijeme pa se u ovom pedagoškom smjeru ne može govoriti ni o kojem drugom pristupu već o individualiziranom. Nezamislivo je, dakle, očekivati pravilan i uspješan razvoj djetetovih unutarnjih potreba ako se od djece očekuje da s aktivnostima svi počnu i završe u isto vrijeme ili da rade s istim sadržajima (Matijević, 2001).

Ljubav i poštovanje prema djetetu

Maria Montessori posebno se intenzivno zalagala za stvarne potrebe djeteta. Sa svojom pedagogijom nam pomaže da djecu ne usmjerimo u pogrešnom pravcu te da djeci pružimo partnersku pomoć za „samoodgoj“. Kada gledamo na njene poglede na svijet, prirodnoznanstveno obrazloženje njezinih pedagoških načela je samo jedan dio. Njoj je puno važnije humano, religijsko obrazloženje razvoja koji se odvija prema vlastitim potrebama. Bezuvjetna ljubav roditelja i ljudi oko djeteta je jedini način na koji dijete može razviti svoje sposobnosti koje ima. Uz ljubav, potrebna je i okolina koja je primjerena njegovim razvojnim mogućnostima u kojoj može normalno odrastati. U takvim uvjetima i uz indirektnu pomoć „dijete samo sebe izgrađuje“ (Montessori, 1980).

To „poštovanje za životne procese“, kako to Rebeca Wild naziva, nije bilo, a ni danas u pedagogiji nije nešto što se samo po sebi razumije. Maria Montessori je poštovala djecu. Trebali bi dopustiti da nas djeca vode pa čak i onda kad to u pedagoškoj praksi nije sasvim lako, jer struktura ličnosti ima veliki utjecaj na odgojni stil. Ne smijemo naše greške i naše slabe strane dalje prenositi, nego sami sebe moramo mijenjati, ako želimo promijeniti svoju okolinu. Maria

Montessori je to opisala u vrlo nametljivom i optužujućem tonu: „Upadljiva sljepoća odraslih, njihova bezosjećajnost za djecu - plodove njihovog vlastitog života – ima svoje duboke korijene koji sežu u više generacija unatrag, a odrasli djecu doduše vole, ali tu istu djecu nesvjesno ipak ne priznaju pa im zbog toga nehotično nanose bol. (Montessori, 1980)

Svoju metodu je razvila promatrajući djecu i intuitivno se uživljavajući u njihov svijet s obzirom da je bila i liječnica i znanstvenica.

Ona želi, odnosno traži od odgajatelja, roditelja, učitelja i svih ovih koji su u neposrednom kontaktu s djetetom da na pravilan način promatraju razvoj djeteta. Isto tako, traži od njih da pruže djetetu poštovanje, ljubav i priznanje. U svrhu toga njezin savjet je ne samo da se djetetova okolina pripremi, nego da se na novi način definira pozicija odraslih u odnosu na dijete (Seitz i Hallwachs, 1996.).

Osposobljavanje osjetila i kretanje

Svaki čovjek ima svoja osjetila preko kojih percipira svijet. Isto tako, svaki čovjek ih koristi na različite načine. Maria Montessori je spoznala koliko je važno za djecu da percipiraju okolinu preko osjetila i koliko je važno da se djeci omogući stjecanje odgovarajućih iskustava u odgoju. Svaki čovjek je barem jednom u životu čuo izraz „gledati samo očima“. Možemo reći da bi taj izraz mogao pasti samo odrasloj osobi čija percepcija nije razvijena. Djeca moraju stvari „vidjeti rukama“. Ona moraju stvari opipati, pomirisati, kušati, baciti, igrati se. Dijete shvaća i preko dodira (Seitz i Hallwachs, 1996.).

Odgoj osjetila je temelj Montessori-pedagogije. Maria Montessori naziva aktivnosti osjetila i kretanja „sustavom relacija koji čovjeka stavlja u određeni položaj prema živom i neživom svijetu, pa samim time i prema drugim ljudima. Bez takvog sustava ne bi ni bilo odnosa među ljudima u okolini i u društvu u kojem žive.“ (Montessori, 1972).

Maria Montessori smatra da osposobljavanje osjetila stvara temelj za „uređenu podjelu duhovnih slika“. Ona govori o „pokretu kao o izražaju jednog višeg dijela“. To područje pokreta danas ima svoje značenje kao psihomotorika i nije više isključivo vozano za Montessori-pedagogiju. M. Montessori smatra da je kod osposobljavanja osjetila vrlo važno da se pravilno izvode pokreti fine i grube motorike.

Slika 1: Osposobljavanje fine i grube motorike

Izvor:

https://www.google.com/search?q=Fina+motorika+kod+djece&tbm=isch&hl=en&chips=q:fina+motorika+kod+djece,online_chips:igra:G0WPD2p3tLY%3D,online_chips:edukativni:G0WPD2p3tLY%3D,online_chips:igra%C4%8Dke:pT7-nR9u6iU%3D,online_chips:didakti%C4%8Dke+igra%C4%8Dke:pT7-nR9u6iU%3D&sa=X&ved=2ahUKEwj13q-y88vyAhUJchQKHfXfDmYQ4lY0AHoECAEQFw&biw=1349&bih=625

Druga, ali ne manje bitna senzorna područja su osjetilo mirisa i okusa i osjetilo opipa. Pomoću vida jasno razlikujemo oblik boje i dimenzije, a poticaji dolaze i od osjetila za ravnotežu i osjetila sluha i opipa. Maria Montessori je razvila poseban materijal koji se koristi u školama. Ako vježbamo svoje osjetilo sluha, možemo razlikovati tonove i njihovu visinu te isto tako možemo prepoznati harmoniju. Isto tako, Maria Montessori vjeruje da treperenje zvuka prodire u tijelo djeteta i da ima funkciju lijeka (Seitz i Hallwachs, 1996.).

Slika 2.

Izvor:

https://www.google.com/search?q=sluh+i+bebe&tbm=isch&hl=en&chips=q:sluh+i+bebe,online_chips:slu%C5%A1alice:z1YEBhWJLFM%3D,online_chips:protiv+buke:qqdWds-icII%3D,online_chips:dijete:z1YEBhWJLFM%3D&sa=X&ved=2ahUKEwij_avD9MvyAhWL0uAKHX1ABIAQ4lY0BxoECAEQHw&biw=1349&bih=625#imgrc=DzJodgzgLJNGNM

Osjetilo sluha

Djetetovo pravo na slobodan izbor

Kao što je već u prethodnim podnaslovima rečeno, središnja tema Montessori-pedagogije se temelji da se djetetu dade mogućnost slobodnoga izbora. Nije toliko bitna potreba djeteta za oponašanjem, nego je važnija njegova slobodna odluka da se nečim bavi.

Autorice Seitz i Hallwachs pišu kako je Maria Montessori jednom prilikom pričala kako je vidjela u jednom razredu što se dogodilo kada je učiteljica zaboravila zaključati ormar u kojem su se nalazili materijali za učenje. Naime, djeca su otvorila ormar i sa zanimanjem su se bavila predmetima koji su se unutra nalazili. Maria Montessori je taj događaj objasnila time što su djeca sama mogla donijeti odluku čime će se baviti i što žele učiti. Taj događaj je uvelike promijenio njezinu odgojnu praksu. Ona se zalagala da se djeci ponude prikladni materijali na niskim policama tako da mogu doći do njih u bilo kojem trenutku.

Treba naglasiti da slobodan izbor za Mariju Montessori ne znači da dijete može i smije činiti što hoće. Ona kaže: „Slobodan izbor je djelatnost najvišeg ranga: samo dijete zna što mu je potrebno za vježbu i za njegov duhovni razvoj, pa mu zato zaista treba omogućiti slobodu izbora. Ne može se govoriti o slobodnom izboru ako svaki predmet dijete na isti način privlači i ako se ono zbog pomanjkanja snage svoje volje bavi površno sa svim onim što sreće. Učiteljica mora biti u stanju razlikovati površno bavljenje stvarima od pravih interesa. Dijete koje još nije u stanju razlikovati svoj unutarnji glas nije slobodno dijete i ono se nalazi na dugom, ali uskom putu koji vodi ka usavršavanju. Dijete je još rob površinskih osjećaja koji su izloženi nasilnoj okolini; njegov duh skače poput lopte s predmeta na predmet. Čovjek se rađa u onom trenutku kad njegova duša počinje osjećati, kad se koncentrira, orijentira i bira.“ (Montessori, 1972).

M. Montessori ukazuje na to koliko je važno da djeca imaju na raspolaganju veliki izbor materijala. Nije važno samo da je izbor materijala veliki, nego je još važnije da je taj materijal osmišljen i da je okolina primjerena djetetu. „S vremenom sam shvatila da u djetetovoj okolini sve ne samo da mora biti u određenom redu, nego mora imati i određenu mjeru pa će interesi i koncentracija rasti u onom stupnju u kojem je izbjegnuto ono što je suvišno i zbunjujuće.“ (Montessori, 1980).

Okolina za odgoj

Kada gledamo prostore u kojima živimo i boravimo, bilo da se radi o školi, vrtiću ili obitelji i obiteljskoj kući, trebali bi se složiti da je u velikoj većini svih nabrojanih građevinskih objekata premalo mjesta za dijete. Sobe su natrpane s namještajem, a u kućama je dječja soba najčešće najmanja soba u kući. Upravo iz navedenih razloga načelo „pripremljene okoline“ je od posebnog značenja za Montessori-pedagogiju. M. Montessori je dala konkretne upute za to kako da se uredi pripremljena okolina: „Ja sam dakle započela s tim što sam dala napraviti takav namještaj koji po svojim proporcijama odgovara djeci i njihovim potrebama.“ (Montessori, 1969).

Montessori-dječji vrtići što se tiče uređenja počivaju na pedagoško-psihološkim načelima koja se ne ravnaju po potrebama odraslih, nego se ravnaju po potrebama djece. Namještaj u prostorijama i same prostorije ne samo da odgovara djeci, nego pruža i onaj materijal za vježbanje i učenje koji potiče duhovni razvoj.

U doba Marije Montessori ovakve ideje su bile revolucionarne. To je bilo doba u kojem su uredno posložene nepomične školske klupe bile normalna stvar. U današnje vrijeme gotovo svi vrtići su ostvarili i primijenili načelo pripremljene okoline i slobodne igre. Kada govorimo o osnovnim školama, možemo primijetiti pokušaje koji su relativno jako rijetki, ali zapravo sve ovisi o učitelju kao pojedincu koliko ima želje, volje i ideje za takav način rada (Seitz i Hallwachs, 1996.).

Slika 3.

Izvor: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.am-sternenwinkel.de%2Fen%2Fhome-en%2F&psig=AOvVaw1lcC-tr6AS1RE-y863rbsr&ust=1629971938879000&source=images&cd=vfe&ved=0CA5QjRxqFwoTCNizlun0y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Montessori dječji vrtić

Rad s materijalom

Veliki broj ljudi koji su se bar malo bavili Montessori-pedagogijom misle da je osnova te pedagoške prakse materijal. Valja naglasiti kako je Mariji Montessori u prvom i glavnom planu oduvijek bilo dijete, a ne materijal. Montessori – ustanova je nezamisliva bez određenog konkretnog materijala, ali u praksi je jako važno na koji način se dijete susreće s tim materijalom. Materijal je samo dio „pripremljene okoline“ i ima svoje značenje samo ako je dio cjeline koja se zove Montessori-pedagogija.

Ako govorimo o materijalima koje su napravili Itard i Seguin, a kojeg je Maria Montessori dijelom preuzela i dalje razvijala, dolazimo do autodidaktičkih materijala za djecu pomoću kojeg mogu samostalno raditi i stjecati iskustvo. Odgajatelj djecu uvodi u materijal preko lekcija koje po Mariji Montessori imaju tri stupnja. U prvome stupnju odgajatelj navede konkretni predmet, na primjer pločice u boji te taj navedeni predmet pokaže. U drugome stupnju odgajatelj kaže kako se taj predmet zove i pusti dijete da samo izabere te u trećem stupnju on

pita dijete kako se predmet zove i dijete odgovara. Možemo reći da je Montessori materijal sredstvo preko kojeg dijete dovodi u red ono što ima u sebi (Seitz i Hallwachs, 1996.).

Uloga odgajatelja je od velike važnosti. Često uspjeh nastavnog sata ovisi o sposobnosti učitelja, ali u dosta slučajeva takvi sposobni odgajatelji puni iskustva kažu kako si oni nastavu drugačije zamišljaju i da nastava treba biti usredotočena na učenike, da treba imati elemente individualne nastave, a znamo da to u praksi najčešće nije tako. U Montessori-pedagogiji težište učenja leži u djetetu samom. U razredima se nalaze djeca različitih godišta, a to znači da su i razine razvoja različite, često djeca preuzimaju ulogu učitelja te mlađoj djeci pokazuju one stvari koje su oni savladali. Da bi se Montessori pedagogija zaista i ostvarila u praksi učitelj mora biti izrazito dobar i angažiran. Maria Montessori puno traži od odgajatelja. Ona kaže: „Pred učiteljem stoje mnogobrojne i teške zadaće: suradnja nije isključena, ali treba ju ostvarivati oprezno, mnogostrano i preko uživljanja. Njezine riječi, njezina energija i njezina strogoća nisu toliko potrebni, ali je potrebna mudrost da bi se pristupilo pojedinom slučaju i da bi se odgovorilo na potrebe djeteta. Dijete treba promatrati i kad radi i kad se žuri i kad se povlači u sebe i kad govori ili pak šuti. Odgajatelj mora posjedovati jednu određenu moralnu spretnost koju do sada ni jedna metoda nije od njega tražila i koja se sastoji od mira, strpljenja, poniznosti i milosrđa. Najbolja pretpostavka za to nisu riječi, nego vrline.“ (Montessori, 1969).

Montessori pedagog mora ponajprije voljeti djecu. On mora imati osobine kao što su: strpljenje, mogućnost uživljanja, duhovitost, maštovitost, razumijevanje, a prije svega poštovanje prema djetetu. Maria Montessori smatra kako je ljutnja najveća odgojna greška u ophođenju s djecom. Pažnja koja se posvećuje djetetu je od ključne važnosti za interakciju između odraslih i djece. Ona smatra kako odgajatelj mora biti zainteresiran i informiran o kulturi i suvremenoj povijesti. Isto tako on mora uzeti u obzir ne samo osjetljive stupnjeve dječjeg razvoja nego i sve ono kroz što dijete prolazi u životu.

Materijal u praksi Montessori-pedagogije

U današnje doba mi itekako razlikujemo vrtić od škole, ali Maria Montessori nije razdvajala te ustanove jednu od druge. Svakodnevnica koju djeca imaju u dječjem vrtiću ne smije se odvajati od obiteljskog života, a učenje mora započeti i prije osnovne škole.

Budući da je za uspješno učenje potrebno osigurati poticajnu okolinu i uvjete, učionica je prema Montessori metodi, primjereno uređena za rad i učenje djece pa ne čudi da je već prema namještaju i nastavnim materijalima moguće vidjeti različitost u odnosu na tradicionalnu učionicu. Tako su stolovi i stolice slobodni raspoređeni po skupinama ili pojedinačno, dok su ormari puni didaktički oblikovanog raznovrsnog materijala namijenjenog samostalnom radu djece. Osim didaktičkog materijala, u učionici se nalazi i materijal koji se koristi za zadovoljavanje svakodnevnih životnih potreba (čaše i posude, konac, igla, materijali za vezanje vezica na cipelama i dr.).“ (Matijević, 2009).

Materijali, ali i učenički radovi, crteži i slike nalaze se svuda po učionici, a takva uređena sredina stvorena je s ciljem poticanja djece na rad i raznovrsne aktivnosti koje će zadovoljiti njihove specifične potrebe. Velika se pozornost pridaje iskustvenom učenju jer baveći se materijalima djeca, osim tjelesnih, razvijaju i intelektualne sposobnosti. Na koncu, uređena učionica potiče na konstruktivan individualan rad budući da djeca dolaskom i slobodnim odabirom aktivnosti zadovoljavaju vlastite interese i potrebe nužne za razvoj (Matijević, 2001).

Maria Montessori razlikuje različita područja i primjenu materijala, a to su:

- 1) materijal s kojim se provode vježbe za praktični život
- 2) osjetilni materijal
- 3) materijal za matematiku
- 4) materijal za jezik
- 5) materijal za svemirski odgoj

Maria Montessori je označila svoj materijal kao „ključ koji otvara vrata u svijet. Isto tako, smatrala je važnim da se materijal ne zamijeni sa stvarnim svijetom.

Vježbe za praktični život

Dijete rastom i odrastanjem napreduje iz dana u dan. Svaki dan uči i upija nova znanja. Da bi dijete svladalo što je to samostalnost, odgovornost i spremnost pružanja pomoći drugima, treba mu omogućiti izvršavanje malih, adekvatnih zadataka i preuzimanje nekih obaveza. Za „vježbe za praktični život“ sve stvari trebaju biti prilagođene uzrastu djece. Uz to, materijal oblik i boja predmeta moraju biti poticajni za djecu. Osim toga, postoje i posebni okviri kao na primjer okviri za vezanje vrpce, prišivanje dugmadi itd. Djeca pomoću tih okvira vježbaju, a vježbe se odnose na tri područja:

- 1) briga za samoga sebe (pranje ruku, oblačenje, skidanje)
- 2) briga za okolinu (rad u vrtu, pranje suđa i rublja, čišćenje)
- 3) vježbe koje su povezane sa životom u zajednici (pozdravljanje gostiju, postaviti stol, naliti piće)

Kod svih radnji odgajatelj pazi na pojedinosti u realizaciji. On kao odgajatelj sam treba djetetu osvijestiti sve ono što dijete čini. Maria Montessori naziva to „analizom pokreta“ i kaže: „Svaka složena radnja sastoji se od više elemenata koji slijede jedan drugoga, a ipak je svaki za sebe jedna cjelina. Analiza pokreta se sastoji od pokušaja koji vode ka spoznaji pojedinih koraka. Zatim te korake treba točno realizirati i odvojeno uvježbati. (Montessori 1969).

Vježbe za praktični život su temelj svakog Montessori-materijala. Pomoću toga djeca uče što je to koncentracija, samostalnost, ustrajnost i koordinacija pokreta.

Slika 4.

Vežanje patike

Slika 5.

Pranje ruku

Izvor: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.mojedijete.com%2Fkako-nauciti-dijete-vezati-cipele%2F&psig=AOvVaw0IJQ-TSJKWigwFjIB1zLUB&ust=1629972354428000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsOjRxqFwoTCPDzkbP2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 5:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fbebe.avaz.ba%2Fsvakodnevica%2F514815%2Fkako-izbjeci-zarazu-u-vlastitom-domu&psig=AOvVaw3aNkj0dFRXHc8Y2mnmWdho&ust=1629972438764000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsOjRxqFwoTCJiiqNj2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Osjetilni materijal

Osjetilni materijal zbog svoje jednostavnosti ima meditativni karakter. Kako djeca ponavljaju određene vježbe oni postižu mir i koncentraciju. Dijete u praksi nesvjesno stvara veze prema drugim područjima tako da se kod vježbi s osjetilnim materijalom ne radi samo o izoliranim osjetilnim dojmovima. Za primjer možemo istaknuti kako dijete preko vježbi za praktični život svjesno proživljava rukovanje s predmetima, nalijevanje tekućine kao predvježbu za rad s osjetilnim materijalom. Zamislimo osjetilni materijal koji se sastoji od deset plavih cijevi koje su dugačke od 10 do 100 centimetara. Na takvom primjeru dijete konkretno uči pojmove kao što su „kratko“ – „dugo“, odnosno on doživljava razliku u dužini uviđajući da se oblik pritom ne mijenja. Osjetilni materijal nije namijenjen odgoju kreativnosti, nego on nudi djetetu konkretne mogućnosti da stekne točnije iskustvo.

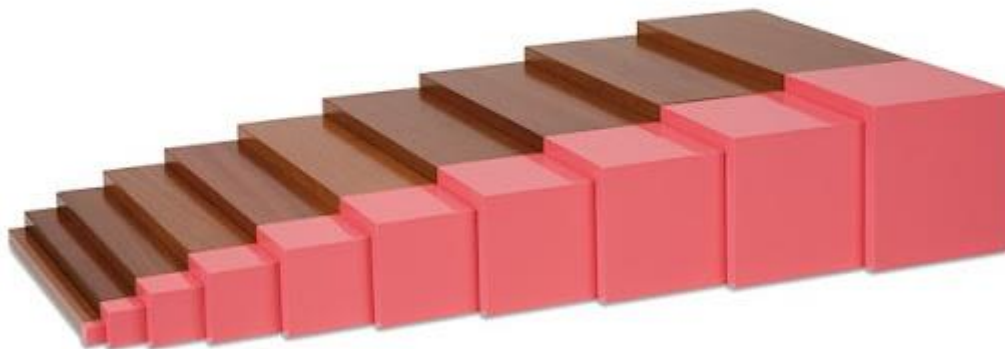
Kao primjer, valja istaknuti Montessori ružičasti toranj i stepenice. To je materijal pomoću kojeg djeca razvijaju vizualnu percepciju, logičko – matematičke vještine te orijentaciju u prostoru.

Slika 6.

Montessori ružičasti toranj i stepenice

Izvor:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fwww.idadidacta.hr%2Fruzicasti-toranj-987&psig=AOvVaw04JZXv20y9yAk0HMZNLecW&ust=1629972524833000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsOjRxqFwoTCLjw0_z2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Materijal za matematiku

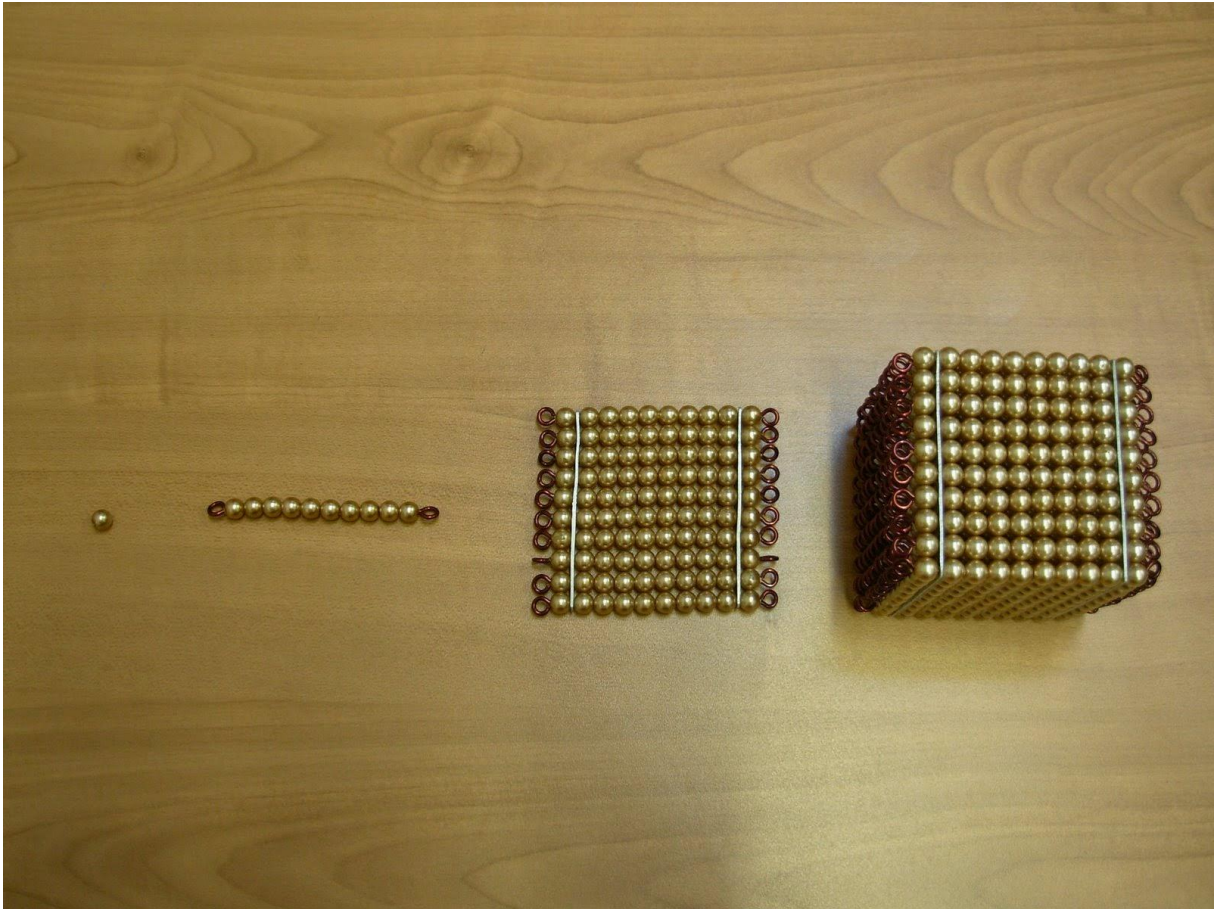
Dijete se postupno kognitivno razvija. Od svih materijala koje Maria Montessori nudi, najzanimljiviji je materijal za matematiku. Sve vježbe s Montessori-materijalom počivaju na istim načelima. Koraci koji su važni za logičko učenje izvode se postupno. Dijete uči kroz rad i tako svladava osnovne zadatke. Kada govorimo o materijalu za matematiku, vrlo je poznat materijal pod imenom „Zlatne kuglice“. On se sastoji od staklenih zlatnih kuglica. Neke od njih su rasute, neke su pričvršćene na šipke koje imaju deset kuglica, neke su u kvadratićima od 100, a neke u kockicama s 1000 kuglica. Dijete lako može vidjeti da u svim grupama postoji najviše devet pojedinosti. Deseta kuglica omogućuje primjerice promjenu šipke s deset kuglica. Tako dijete spoznaje strukturu decimalnog sustava. (Seitz, Hallwachs, 1996.).

Slika 7.

Zlatne kuglice

Izvor:

<https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fprvaosnovnamontessoriskola.blogspot.com%2F2014%2F05%2Fdecimalni-set.html&psig=AOvVaw3laL5mfORSWg2bTiDF->

Materijal za jezik

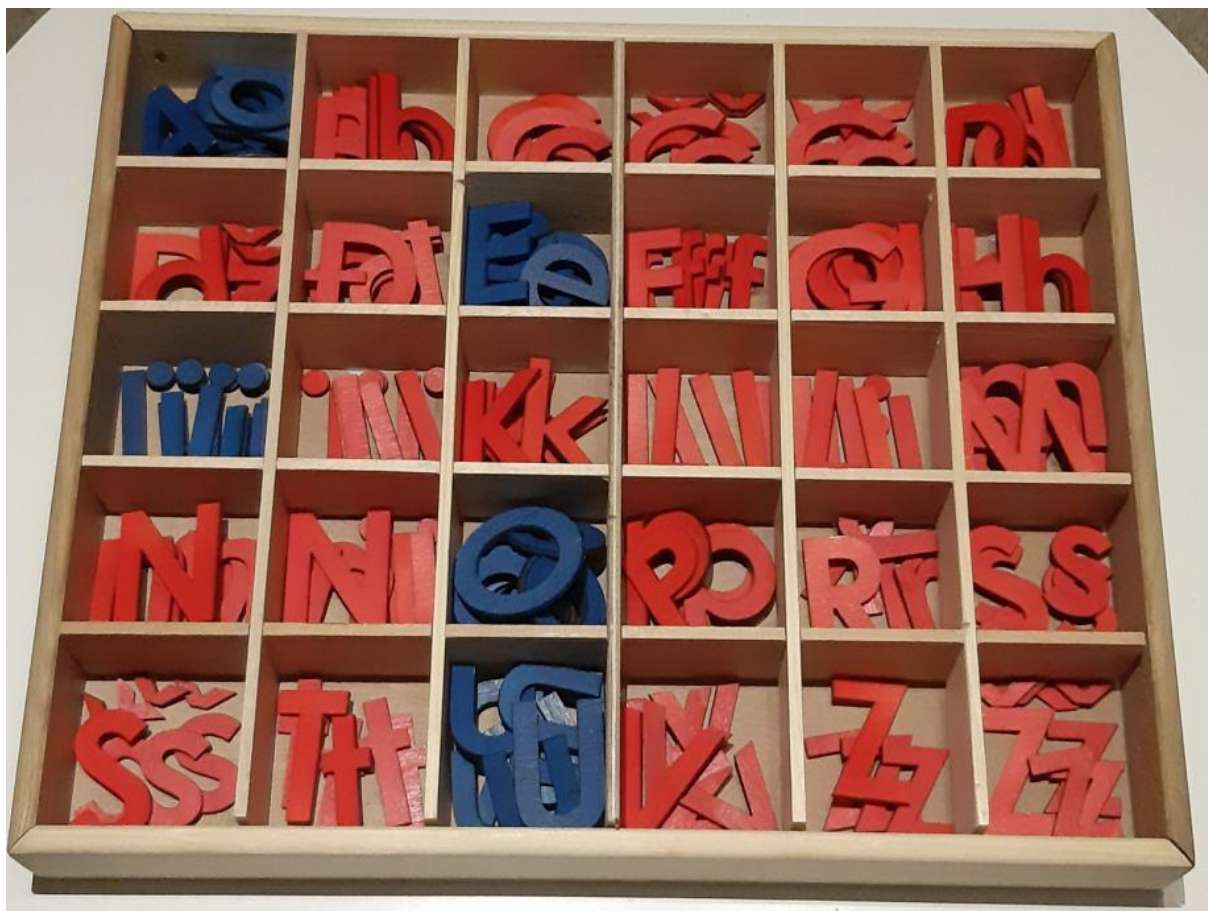
Materijal za jezik je usklađen s osjetilnim materijalom. Djeca u ranoj vrtićkoj dobi žude za tim da upijaju riječi te se vesele što povećavaju svoj vokabular. Treba naglasiti kako materijal za jezik nudi sustavni uvod u samu bit jezika. Čitanje i pisanje se indirektno priprema te postoje konkretne vježbe za čitanje i pisanje. Najpoznatiji materijal za jezik su najvjerojatnije slova na grubom, hrapavom papiru. Radi hrapavosti papira dijete opipava svojim osjetljivim vrhovima prstiju taj papir i kinestetički doživljava oblik slova.

Slika 8.

Slova na grubom papiru

Izvor:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fdovoljnodobramama.com%2F2020%2F10%2F26%2Fslova-od-brusnog-papira-zasto-i-kako%2F&psig=AOvVaw36vKVtGGLJ4rtEokV_hAoX&ust=1629972628130000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCOid_a33y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Waldorfska pedagogija

Rudolf Steiner

Veliko je ime za waldorfsku pedagogiju i waldorfske škole Rudolf Steiner. Osnivač je antropozofije na čijim je filozofskim temeljima nastala ova pedagogija. 1919. godine otvorio je otvorio prvu „*Slobodnu waldorfsku školu*“ uz pomoć Emila Molta, vlasnika tvornice cigareta Waldorf-Astoria kojeg je oduševio svojim radom (Bakota, 2007). Emil je potaknuo Steinera da razvije svoju filozofiju za pojedina odgojno-obrazovna područja kako bi pomogli djeci radnika njegove tvornice. Steiner je zagovarao pravdu za svu djecu i davanje iste razine obrazovanja za sve društvene klase u vrijeme kada se samo elita mogla obrazovati (Prager, 2004).

Rođen je na hrvatskom tlu 27. veljače 1861. godine u mjestu Donji Kraljevac na području tadašnje Austro-Ugarske gdje mu je otac radio kao telegrafist na željezničkoj postaji. Mladi Rudolf je uz oca bio izuzetno zainteresiran za sve što se odnosilo na željeznicu te je očeva odluka bila da mu sin pohađa realnu školu u Beču (Bakota, 2007). U Beču je također završio i studij biologije, kemije i fizike. Uz studij prirodnih znanosti istodobno je pratio i predavanja iz filozofije, povijesti i literature. Stekao je i doktorat iz područja filozofije (Matijević, 2001).

Većina njegova rada odnosila se na izdavačku djelatnost, antropozofsko društvo i pedagogiju. Posebno zanimanje za pedagogiju i želju da se njoj posveti dobio je ostvarivši uspjeh na svom prvom poslu. Bio je privatni učitelj zaostalog djeteta koje je u samo dvije godine osposobio za srednju školu, a dječak je u konačnici i postao liječnikom (Bezić, 1999). Pedagoški rad nastavio je predavanjem u „*Školi za obrazovanje radnika*“ u Berlinu (1899.-1904.) te rukovođenjem „*Slobodne waldorfske škole*“ u Stuttgartu (1919.-1925.).

Steiner je kao učitelj i pisac držao predavanja, najviše u Berlinu, gdje se upoznao s teozofijom. Držeći svoje prvo predavanje „*Kršćanstvo kao mistična činjenica*“ pred obrazovanim slušateljima ostavio je snažan dojam i postao glavnim tajnikom novoosnovane njemačke sekcije teozofskog društva (Seitz i Hallwachs, 1996). Budući da je izuzetno bitnim držao važnost duhovnog svijeta i istraživao duhovne znanosti imao je podlogu za pisanje misterijskih drama, nastalih za vrijeme njegova djelovanja u teozofskom društvu, koje su gledatelje upoznavale s duhovnim svijetom o kojem je i sam držao brojna predavanja (Bakota, 2007). Osim spomenutog, Steiner se iskazao i u pisanju eseja, a prva knjiga kojom se istaknuo

bila je „*Teozofija*“ (Bezić, 1999). Matijević (2001) ističe kako uz spomenutu knjigu valja istaknuti i „*Osnovne crte teorije spoznaje Goetheova pogleda na svijet*“ budući da je Goethe na njega imao velik utjecaj te „*Filozofiju slobode: Osnove jednog modernog pogleda na svijet*“. Uočivši da je u Teozofskom društvu sve više prisutan spiritizam, Rudolf Steiner je odlučio napustiti Društvo jer se to suprotstavljalo njegovu poimanju duhovnosti. To je dovelo do osnivanja Antropozofskog društva 1913. godine koje je trebalo biti organizirano u skladu s duševnim potrebama njegovih članova (Bakota, 2007).

Svoja temeljna razmišljanja o antropozofiji, duhovnoj znanosti, izložio je još 1904. u „*Teozofiji*“. Središnje su teme čovjekova tročlanost (tijelo, duša i duh), reinkarnacija i karma (Seitz i Hallwachs, 1996). Antropozofija se može tumačiti i kao znanost o tijelu, duši i duhu te svijetu. Steiner tvrdi kako čovjek svojim tijelom pripada svijetu koji opaža tijelom, dušom gradi vlastiti svijet, a duhom mu se objavljuje svijet uzvišen nad oba spomenuta. Uz ove pojmove za antropozofiju su važni i osjećaj, volja i mišljenje. Prema antropozofiji čovjekovo biće sastoji se od četiri dijela: fizičko tijelo, eteričko ili životni tijelo, duševno tijelo i JA, a ljudi se međusobno razlikuju po svojim oblicima duha. Prema Matijević (2001) odgajati znači uzeti u obzir sva četiri dijela čovjekova bića te istraživati njihovu bit jer na pojedinim razvojnim stupnjevima čovjekova života ti članovi nisu jednako razvijeni. Antropozofija je osnova waldorfske pedagogije i odgoja te njezino učenje služi kao podloga istome.

Pedagoška načela Rudolfa Steinera

Utemeljitelj ove pedagogije prije svega ističe duhovnu dimenziju čovjeka, nazivajući čovjeka duhovnim bićem koje pripada duhovnom carstvu (Bezić, 1999). On smatra da se duhovni dijelovi čovjeka, prije njegova rođenja, presvlače tjelesnošću. Dijete je individua inkarnirana od određenih roditelja koja posjeduje duhovnu i somatsku dimenziju čovjeka, a zadaća nastavnika je uskladiti ta dva dijela. Pravi odgoj se očituje u potpomaganju radu prirode, odnosno dopuštanju da se djetetova priroda sama razvija uz osigurane primjerene vanjske okolnosti. Iz toga razloga treba imati strahopoštovanja prema duhovnom podrijetlu djeteta (Seitz i Hallwachs, 1997).

Duhovno podrijetlo djeteta

U svojim predavanjima koja se bave čovjekom i koja su bila namijenjena nastavnicima na prvim waldorfskim školama u Stuttgartu, Rudolf Steiner je opisao kako se duhovni dijelovi čovjeka (koje on označava duševnim duhom, odnosno duhovnom dušom) takoreći presvlače tjelesnošću napuštajući stupnjeve prije rođenja. On kaže: „Zadaća je odgajatelja i nastavnika usklađenje ta dva dijela.“ (Rudolf Steiner, 1919.). Nije poželjno da se djetetu preko odgoja i prema vlastitim planovima pokušava nešto usaditi, nego treba oslušivati njegovu pravu prirodu. Ellen Key je to izrazila na sljedeći način: „Podčiniti pravo biće djeteta i napuniti ga nečim drugim je pedagoški zločin kojim se odlikuju i oni koji glasno najavljuju: da odgoj treba razvijati samo vlastitu individualnu prirodu djeteta! ... Treba pustiti da se ta priroda mirno i polagano sama razvija i treba samo osigurati da vanjske okolnosti potpomognu rad prirode, to je odgoj.“ (Key, 1978.).

Temperamenti

Nit koja povezuje cijelu Steinerovu pedagogiju je svakako učenje o temperamentima. Moderna psihologijska istraživanja odbacuju takvo učenje o karakterima ljudi budući da ne mogu biti istražena određenim sredstvima. Temperamenti se ne mogu objasniti preko raspoloženja ili onoga što doživljavamo od ljudi s njihove vanjske strane već preko duhovne znanosti i odnosa

koji postoje između dijelova bića. Steiner tvrdi da temperament stoji u sredini između onoga što smo donijeli na svijet i onoga što individualno postizemo (Seitz i Hallwachs, 1997: 162) Učitelj treba poznavati i svoj temperament kako bi pravilno postupao prema dječjim temperamentima: sangviniku, koleriku, melankoliku ili flegmatiku.

Ljudski život u razdobljima

Treba istaknuti i podjelu na sedmogodišnja razdoblja gdje u svakom razdoblju čovjek svojim duhovnim tijelom dolazi u dodir s tjelesnim tijelom i obrnuto. Rudolf Steiner nije otkrio podjelu ljudskoga života u cikluse od sedam godina. Heiner Barz citira u svojoj knjizi *Waldorfski dječji vrtići* djelo F. Bollsa *Životno doba* u kojem se pomoću umjetnosti i literature višestruko dokazuje podjela u sedmogodišnja razdoblja. (Barz, 1990.).

Prvo sedmogodišnje razdoblje počinje s rođenjem fizičkog tijela. Malo dijete je osjetilno biće koje sve oponaša i upija.

Drugo sedmogodišnje razdoblje se javlja kada dijete doživi izmjenu zubi. Tada se oslobađa eterično tijelo te dijete može učiti preko autoriteta odgajatelja kojeg voli.

Treće sedmogodišnje razdoblje je određeno pubertetom. Kod dječaka se pubertet prepoznaje mutiranjem, a kod djevojčica prvom menstruacijom.

U četvrto sedmogodišnje razdoblje se ulazi kada se rodi vlastito ja. U tom razdoblju čovjeku su se sastale i duša i tijelo. On sada može prosuđivati i fantazirati i može – iako se to danas pravno ranije događa, u pravom smislu važiti za „odraslog“ čovjeka.

Rudolf Steiner i nakon ovih razdoblja dijeli život. Duhovno važni dijelovi i dalje rade na usavršavanju čovjeka pod vodstvom vlastitoga ja.

Djetetovo osposobljavanje osjetila

Iskustvo koje dijete dobiva od svoje okoline dobiva putem osjetila. Njih treba razvijati i osposobljavati i nikako svesti na dominaciju pojedinih osjetila. Dječja osjetila treba upoznati i osposobiti kako bi se ono s njima znalo služiti uvježbavanjem i pravilnim funkcioniranjem. Rudolf Steiner govori o dvanaest osjetila koje je sveo na unutarnja i vanjska. Ja-osjetilo, osjetilo za razmišljanje, osjetilo za riječi i osjetilo sluha su osjetila podređena mišljenju i Rudolf Steiner

ih naziva „vanjskim osjetilima“. S druge strane, osjetilo za toplotu, osjetilo vida, osjetilo ukusa i osjetilo mirisa podređeni su osjećajima i Rudolf Steiner ih naziva „vanjsko-unutarnjim osjetilima“. Osjetilo ravnoteže, osjetilo za kretanje, osjetilo života i osjetilo opipa su podređeni htijenju te se također nazivaju i „unutarnjim osjetilima“. Djeca uče na prirodnim materijalima koje uz pomoć odgajatelja sami skupljaju i vrednuju te im treba što manje igračkaka, a najbolje su lutke i modeli životinja (Bezić, 1999).

Slika 9.

Igračke u waldorfskom vrtiću

Izvor: https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fdocplayer.rs%2F194051095-Waldorfska-pedagogija-u-ranom-i-pred%25C5%25A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju.html&psig=AOvVaw3hx2IOI88KXwopn1myMqP&ust=1629972880989000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCKjduLP4y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Samoodgoj odgajatelja

Samoodgoj odgajatelja uvelike je bitan kako za samu osobu odgajatelja tako i za učenike. Vrlo je bitno biti svjestan svoga temperamenta i raspoloženja te osvijestiti pravilno rukovanje predmetima i ovladati svojom ljutnjom ili nezadovoljstvom kako posljedice ne bi utjecale na dijete. Steiner navodi određene meditacijske i spoznajno-teorijske vježbe pomoću kojih će odgajatelj biti spreman pravilno reagirati ukoliko se nađe u problematičnoj situaciji (Seitz i Hallwachs, 1996).

Waldorfski dječji vrtić

Godina u waldorfskom vrtiću

U dječjem vrtiću za odgoj nije potreban nastavni plan i program. Vrijeme i sadržaj određuje smjena godišnjih doba. Sada dolazi na red ona maštovitost i spremnost odgajatelja za odgajanje djece. On se mora uživjeti u duhovnu pozadinu svakog godišnjeg doba. Godina u vrtiću započinje proslavom žetve. U ovakvim vrtićima je jako izražajna izvorna stvarnost. Djeca donose mnoštvo plodova iz prirode: Jabuke, orahe, tikvice, šipak, kestenje žirove, češere i još mnoštvo plodova od kojih rade svečani stol. Pjesmom, stihovima i plesom u kolu djeca izražavaju svoju zahvalnost mnoštvu plodova na stolu.

Aktivnosti se mijenjaju ovisno o godišnjem dobu. Za jesen, na dan svetog Mihovila (29. rujna) proživljava se tema borbe zmajeva i svladavanja mračnih sila svjetlosnim mačem duha. Djeca počinju naslućivati i osjećati što je to hrabrost kad u kolu kuju željezo i jašu na vatrenim konjima (Seitz i Hallwachs 1996.).

Stol se iz obilja jeseni pretvara u plavičasto doba adventa koji predstavlja zimsko godišnje doba. Kad se zima pobijedi, u zemlju se polaže sjeme, svako dijete u svojoj posudici posije travu za uskrš i tada počinje napeto vrijeme iščekivanja. U proljeće je karakteristično da je u središtu događanja biljni i životinjski svijet. Isto tako, od velike važnosti je vrt jer u rano proljeće i ljeto cvjeta ono što se u proljeće posijalo ili što se u jesen stavilo pod zemlju.

Slika 10.

Proslava rođendana

Slika 11.

Rođendanska torta

Izvor: Slika 10:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.es%2Fpin%2F174796029257542922%2F&psig=AOvVaw01dzAkFpSHTHgjWUrcqQ0i&ust=1629972984363000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJC3gtj4y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Slika 11:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.sarahssilks.com%2Fblogs%2Fjournal%2Frainbow-birthday-a-waldorf-tradition&psig=AOvVaw01dzAkFpSHTHgjWUrcqQ0i&ust=1629972984363000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJC3gtj4y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Veliko slavlje u svakom vrtiću je proslava rođendana svakog djeteta. Slavljenik jedan dan sjedi s krunom na glavi, a ostala djeca slave njegov rođendan. Ali ne poklanja mu samo odgajatelj ili odgajateljica dar koji je sama ili sam napravila/o, nego i drugoj djeci u znak pažnje poklanja sitnice da bi i ona s njim podijelila njegovu radost. Svejedno je što se taj dan jede, u svakom slučaju rođendanska torta je uvijek tu.

Dan u waldorfskom vrtiću

Isto tako kao što i godišnje proslave slijede određene zadane okvire i svaki dan ima svoj ritam koji djetetu treba pomoći da se snađe. Svaki dan u vrtiću slijedi određeni ritam koji naizmjenično kao uzdisaji i izdisaji traži koncentraciju ili dopušta slobodnu, opuštenu igru. Ujutro dok sva djeca ne dođu i dok se malo ne „užive“ vrijeme je za slobodnu igru. Tada se zajednički posprema, peru se ruke i djeca se okupljaju u jutarnjem krugu da bi slušala pjesmice ili se igrala u kolu. Nakon intenzivne koncentracije kod kola i nakon doručka djeca uživaju u igri vani u vrtu. Prije nego što krenu kući još se jednom skupljaju u krugu, sat otkucava podne i djeca se rastaju (Seitz i Hallwachs, 1996).

Slika 12.

Kolo

Izvor: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.nelsonwaldorf.org%2F7-benefits-of-waldorfs-writing-to-read-approach%2F&psig=AOvVaw0jNFTnLaSjAWq4Ek1mIJoI&ust=1629973174375000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMC3s7X5y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 13.

Skupljanje u krugu

Izvor:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Funiquekids.ca%2FProgramsPages%2Fcirclertime.html&psig=AOvVaw2horjboTRPV1cvYVBqmcju&ust=1629973269615000&source=images&cd=vfe&ved=0CA5QjRxqFwoTCLCg2-f5y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Kolo, uređenje prostora i igra

Slobodna igra ne mora značiti kaos. Tijekom slobodne igre odgajateljica će pomoći pojedinoj djeci koja možda imaju još problema s grupom, ili su pak umorna ili su možda agresivna nakon duge vožnje autom. Ako slobodna igra protječe u dobroj atmosferi tada se sva djeca na kraju okupe i pjevaju tijekom pospremanja pri čemu do izražaja dolazi različitost njihovih temperamenata, ali se ipak sva djeca vesele tom zajedništvu (Seitz i Hallwachs, 1996.)

Glavni sadržaj kola se određuje prema velikim godišnjim proslavama. Sami sadržaj pojedine proslave se priprema oko četiri tjedna, s njime se živi i taj sadržaj odzvanja u kolu. Cilj je da se ništa ne proučava i da se ništa ne uči na pamet. Možemo reći kako se dječje sudjelovanje događa samo kroz oponašanje. To znači da se oponaša kako odgajateljica govori i kako se kreće.

Prostor dječjeg vrtića je kao što su kasnije i učionice u školi obojan prema uputama Rudolfa Steinera. U dječjem vrtiću prevladava boja breskve jer nakon što se nanese na zid čovjek ima osjećaj da je zid „oživio“. Cijeli prostor, a posebno stol za godišnja doba, izražava raspoloženje određenog godišnjeg doba ili pak blagdana. M. Seitz i U. Hallwachs navode kako razlika postaje očita kada su u pitanju igračke: „Ovdje postoje samo prirodni materijali i oni su po svom obliku i površini izvorni koliko je to moguće, ovdje uopće nema tehničkih igračaka i igračaka za konstruiranje, kao ni tzv. „igara za učenje“. Rijetko se upotrebljavaju i slikovnice. Lutke i životinje, drvene igračke i prirodni materijali imaju svoje stalno mjesto na policama i u košarama. Postoji intimni kutak u kojem se djeca igraju s lutkama. Ako djeca pokažu potrebu i druge se igre mogu odvojiti od slobodne igre tako da se upotrijebe posebni stalci koji se mogu prekriti stolnjakom.“ (Seitz i Hallwachs, 1996.)

Waldorfska škola

Škola za osjetila

Rudolf Steiner je zahtijevao da djelatnost koja se odvija u zgradi mora odrediti i njezin vanjski izgled. Njegova odlika arhitekture su bili nepravilni desni uglovi, drvo je raskošno obrađeno, a struktura betona je posebno oblikovana. Kako se mijenjaju godišta učenika, tako se mijenja i boja zidova u učionicama slijedeći spektar duginih boja. Učenici i učitelji s ljubavlju uređuju učionice i to na način da se uređuje ovisno o godišnjem dobu koje stiže i prema epohi koja se obrađuje. Pored učionica postoje i radionice za razne zanate. Isto tako postoje i posebni prostori za euritmiju kao i pozornica za mjesečne proslave i kazališne predstave.

Priče i pripovijedanje

Kao što znamo, djeca jako vole slike i imaju veliku potrebu za njima. Iz tog razloga se u waldorfskim školama u prvih nekoliko razreda jako puno priča. Djeca prolaze na primjeren način kroz sve kulturne epohe preko slušanja, ponavljanja i umjetničkog oblikovanja onoga što im je ispričano. Prije svega, čitaju im se bajke braće Grimm. Bajke posjeduju jasnu etiku i pritom ne prijete. Na tim temeljima dijete gradi svoj svijet jer zna da dobro uvijek pobjeđuje zlo. U drugome razredu se kreće sa čitanjem basni i legendi. U basnama ljudske karakteristike, odnosno slabosti na smiješan način prenosimo na životinje koje su glavni likovi. Uz to, glavna karakteristika je pouka na kraju svake basne. Oko devete godine, odnosno u trećem razredu pričaju se priče iz Staroga zavjeta. Nakon tog razdoblja djeca se sve više počinju zanimati za vanjski svijet. Priče se baziraju na okolini djeteta, zavičaju iz kojeg dolazi, zanimanjem ljudi i biljkama i životinjama koje okružuju dijete.

Temperamenti

Rudolf Steiner pripisuje temperamentu ulogu prenositelja između onoga što je naslijeđeno i individualnosti: „Temperament stoji točno u sredini između onoga što smo donijeli na svijet i onoga što individualno postizemo ... u sredini između onoga čime se čovjek naslanja na svoje pretke i onoga što donosi iz svojih prethodnih utjelovljenja. Temperament uspostavlja ravnotežu između vječnog i prošlog (Steiner, 1975.)

Razlikujemo četiri vrste temperamenta. Prvi su sangvinici, što znači da su učenici veseli, rado se kreću, znatizeljni su i ne borave dugo na jednome mjestu. Drugi je melankolik. On puno razmišlja, sve mu je jednako teško i voli tragično. Treći je flegmatik koji najradije sjedi u kutu i želi da ga puste na miru, ali ako ga se uspije pridobiti, tada on pokazuje veliku upornost u radu. Četvrti je kolerik kojeg se odgajatelj najviše „boje“ jer je pun energije, lako se naljuti i podivlja, ali isto tako on može oduševiti ostale i pokrenuti ih. Isto tako je jako važno da učitelj mora jako dobro poznavati svoj vlastiti temperament. On mora biti sposoban svladati svoje jednostranosti i mora se truditi da za svoje učenike preko stalnog vježbanja predstavlja ravnotežu sva četiri temperamenta.

Nastavni materijal koji učenici sami prave

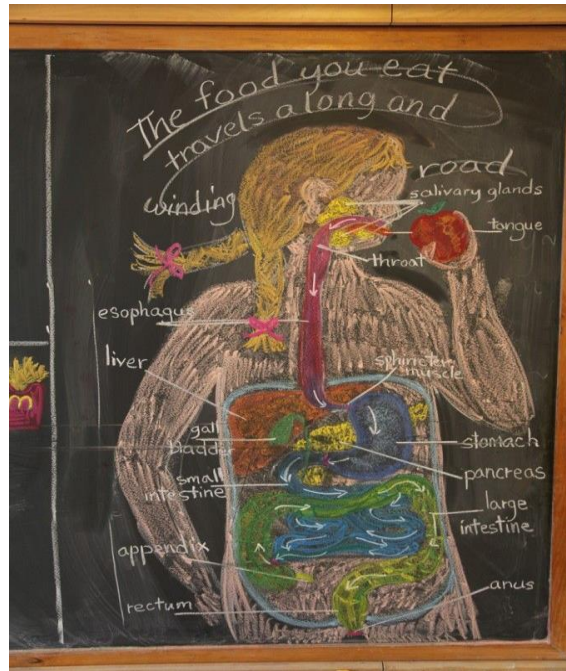
U waldorfskoj školi u prvim razredima udžbenici se ne koriste te se na nastavi sve prorađuje zorno. Jako veliku ulogu igra ploča. Prije nastave učitelj naslika sliku na ploči. Ta slika ostaje duže vrijeme na ploči te usmjerava učenike na određenu epohu. Slika se svaki dan prorađuje na način da se uči i priča o njoj. Za domaću zadaću učenici crtaju tu sliku po sjećanju. Naravno, crteži u bilježnicama su različiti i po tome se vidi koliko se djeca sjećaju, koliko su umjetnički nadareni i jesu li shvatili zadatak. Čitajući iz svojih vlastitih bilježnica djeca imaju dublji odnos prema toj temi nego kada uče iz jednakih udžbenika.

Slika 14.

Slika na ploči

Izvor:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2Fveganheadz%2Fanthroposophy-and-waldorf-education%2F&psig=AOvVaw1PhjtIEEPL8M62Quq7U--u&ust=1629973591043000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMiOtID7y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Osim slikanja vodenim bojama, crtanja kredom (prvih godina je slikanje jer se oblikuje plošno iz boje), oblikuje se s različitim materijalom, točnije sa svime što možemo zamisliti. Na primjer: s drvetom, kamenom, glinom, metalom, s vunom, s voskom... Bez obzira na dob učenika i na materijal koji koristi, svako umjetničko oblikovanje polazi od cjeline k pojedinosti. Osim oblikovanja održava se muziciranje i u pjevnom i u ritmičkom kontekstu. Djeca kreću sa sviranjem na petotonskoj flauti, a kasnije ovisno o nadarenosti i okolnostima koriste se i mnogi drugi instrumenti.

Slika 15.

Sviranje na flautama

Slika 16.

Školski glazbeni sastav

Izvor:

Slika 15:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fhr.srimathumitha.com%2Fobrazovanie%2F86394-valdorfskaya-shkola-cto-eto-takoe-valdorfskiy-detskiy-sad-valdorfskaya-pedagogika-plyusy-i-minusy.html&psig=AOvVaw05gJ1YNXKH-a0LBEZiKMUF&ust=1629973645940000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMDgnZb7y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 16:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.udruga-praktikum.hr%2Fpraktikum-music-kids%2F&psig=AOvVaw1qvNq3H5QcUdDz22qq2pa-&ust=1629973768857000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJDV2tj7y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Montessori ili Waldorf

Temeljna pedagoška načela

Ako sažmemo cijeli ovaj diplomski rad možemo zaključiti kako je temelj Montessori-pedagogije promatranje djece i oni razvojni zakoni koji su nastali na osnovu tog promatranja. Maria Montessori govori o tome kako je dijete tjelesno i duhovno biće te kako se dijete pomoću svoga duha može razviti u samostalnog, neovisnog i slobodnog čovjeka. Glavni cilj i temelj njezine pedagogije je priznavanje dostojanstva već u djetetu. U Montessori-pedagogiji je jako važno priznavanje i uvažavanje „osjetilnih stupnjeva“ kod djeteta. Oni predstavljaju doba osobite spremnosti za učenje i pažnje. Dijete uči preuzeti odgovornost za sebe, ljude oko sebe i za stvari u svojoj okolini. Njezina pedagogija je rezultat dugogodišnjeg promatranja i prakse te ne podrazumijeva samo optimalni napredak djeteta, nego je ujedno i odgovor na mjesto pojedinca u društvu.

S druge strane, Rudolf Steiner smatra kako je odgoj pitanje koje je duboko utemeljeno u društvu. Prema njegovom mišljenju ako u svijetu možemo nešto pokrenuti u pozitivnom smjeru tada treba započeti s odgojem mladih. Učitelj za dijete mora biti duhovni „pomagač njegovog razvoja“. Zato učitelj mora spoznati duhovne zakonitosti koje leže u temeljima ljudskog razvoja. U Steinerovim načelima veliko značenje imaju prva tri sedmogodišnja razdoblja tijekom kojih se odvija odgoj. On govori o tri rođenja: fizičkom rođenju, rođenju životnih snaga tijekom izmjene zuba i o astralnom rođenju. Steiner isto tako kaže kako mladi čovjek tek postizanjem spolne zrelosti doseže onu zrelost koja mu omogućuje donošenje odluka, koje se temelje na iskustvu i učenju.

Slika djeteta

U radovima Marije Montessori možemo jasno vidjeti njezinu ljubav prema djetetu i štovanje djeteta. Ona je duboko vjerovala da djecu treba štovati što je u njezino vrijeme bilo revolucionarno. Imala je mnogo ciljeva, a najvažniji je omogućiti djeci slobodan razvoj. Ona se zalaže za slobodan odgoj da bi djeca mogla sasvim razviti svoje sposobnosti, talente i osobine ličnosti. Djeca se trebaju razvijati u skladu sa svojim sposobnostima i svojim utjecajem odrasli se ne smiju miješati.

Waldorfski pedagog drži dijete duhovnim bićem čije mu je vođenje povjereno na nekoliko godina. Učitelj se sa strahopoštovanjem odnosi prema učeniku. On u njegovoj zadaći može više pomoći nego bilo koja pedagoško-didaktička znanja. Kritika i kazna su nužna korektura ponašanja i nisu podcjenjivanje ličnosti učenika. Waldorfski učitelji posebno posvećuju pažnju temperamentima.

Tip škole

Maria Montessori je razvila koncept objedinjene škole koji s obzirom na organizacijsku strukturu i školsku praksu pokazuje sličnosti i razlike s waldorfskom školom. To znači da se škole ne dijele na osnovnu, glavnu, realnu školu i gimnaziju nego je sve u jednom. Montessori škole su „slobodne škole“, a nositelji mogu biti i roditeljske inicijative i udruženja i crkvene organizacije. Na razini države škole su priznate i rade prema postojećim nastavnim planovima.

Waldorfske škole su slobodne škole. One spadaju u Udruženje slobodnih škola u Njemačkoj. Ta sloboda – koja se temelji na Steinerovim idejama o tročlanosti – izražava se u samoodređenju: cjelokupni život u školi interno je uređen što uključuje raspored sati kao i godišnje planiranje, gradnju škole i zapošljavanje učitelja. Pitanja od općeg značenja (nastavni plan i program, osnivanje novih škola, izobrazba i usavršavanje učitelja, rad s javnošću) određuje Udruženje slobodnih waldorfskih škola u Stuttgartu (Seitz i Wallwachs, 1996.). Nakon osnovnoškolskog školovanja učenici se diferenciraju prema sklonostima, uspjehu i mogućem budućem zanimanju. Ako neki učenici žele položiti maturu moraju pohađati trinaesti razred koji je u biti priprema za maturu. Samu maturu provode državne škole.

Pojedinačni razred

Podjela na godišta ne igra gotovo nikakvu ulogu u Montessori školama. M. Montessori je dala poticaje za razrede s tri godišta. Bila je mišljenja da veza između pojedinih razreda treba ostati otvorena. U idealnom slučaju postupno treba stvarati Montessori-razred. Tako stariji učenici imaju mogućnost da u svoj razred prime nove, mlađe učenike. U današnjoj Montessori-praksi postoje tri različita modela: razredi u kojima je samo jedno godište, razredi s dva godišta i razredi s četiri godišta (Seitz i Hallwach, 1996.).

U waldorfskim školama je isto kao i u državnim školama razred s jednim godištem. U načelu se primaju sedmogodišnjaci. Jedan iskusni učitelj ravnajući se prema djetetovoj starosnoj dobi, zrelosti i temperamentu upisuje djecu u razred. Takav učitelj se bavi samo prijemom djece u prvi razred. Nakon toga on predaje taj razred učitelju koji će ga voditi sljedećih osam godina. U waldorfskim školama razred se doživljava kao zajednica koja zajednički uči radi i proslavlja u dnevnom i godišnjem ritmu. Oni isto tako zajedno proživljavaju pustolovine izvan škole i njezinih epoha te odlaze na putovanja.

Učitelj i odgajatelj

U Montessori školama učitelj mora biti sposoban, ali u svakom trenutku treba znati kada se mora povući i aktivnost prepustiti djetetu. U trenutku kada dijete postane aktivno, učitelj mora postati pasivan. Ipak, u svojem pasivnom držanju on mora biti aktivan i budno paziti i opažati. Samo preko povučenog načina ponašanja on može izaći u susret djetetovoj želji „Pomozi mi da sam to napravim“. Tek preko ličnosti odgajatelja stvaraju se šanse i mogućnosti za slobodni rad. Učitelj vodi jedan razred dvije ili četiri godine, a često mu pomaže jedan asistent. Dva učitelja su česta pojava u Montessori školama. Razredni učitelj u svakom slučaju nadgleda slobodni rad, a stručnu nastavu obično vode predmetni nastavnici.

U waldorfskim školama razred nije samo životna zajednica jer i učitelj spaja svoju sudbinu s razredom na poseban način. Kod izobrazbe učitelja velika pažnja se poklanja samoodgoju, razvoju ličnosti razrednog učitelja koji će na učenike imati najviše utjecaja. Kako Steiner navodi, pored pripreme za nastavu i same nastavne djelatnosti svaki waldorfski učitelj stupa tijekom cijelog svog života putem na kojem vježba svoju duhovnost. Kada završi osmogodišnje školovanje, učenici će polako izaći iz zaštićenosti što odgovara predpubertetskom stupnju i krenuti u više razrede gdje ih očekuje predmetna nastava.

Odgaj osjetila i pokreta

Osposobljavanje osjetila za Mariju Montessori ima elementarno značenje. Ona je spoznala koliko je važno za djecu opažanje stvari preko osjetila. Isto tako, ona smatra da djeca trebaju prvo opažati putem specijalnog materijala osobine materijala, a na temelju toga spoznati odnose i zakonitosti među stvarima. Ona svoj osjetilni materijal naziva „ključem koji otvara vrata

svijeta“. U naše doba kada smo preplavljeni podražajima važno je djeci omogućiti stjecanje jasnog i preglednog osjetilnog iskustva. Za Montessori-pedagogiju možemo reći da je kinestetičko učenje. Učenici i djeca uče preko svih osjetila te se u razredu smiju kretati slobodno i sjede na način kako je njima samima najudobnije. Za djecu je štetno satima sjediti na stolici, a uz to djeca osjećaju veliku potrebu za kretanjem te to treba svakako u aktivnostima uzeti u obzir. Dijete preko kretanja uspostavlja odnos sa svijetom.

S druge strane, Rudolf Steiner označava osjetila „vratima koja vode u svijet“. Već u waldorfskom vrtiću elementarno osjetilno iskustvo preko prirodnih materijala je temelj svakog učenja. Preko osjetilnih dojmova s onim što je naučeno spaja se i osjećaj. U okviru odgoja pokreta u užem smislu starijim se učenicima prenose pokreti koje trebaju intuitivno doživjeti. Učenik upravo tijekom tjelovježbe može doživjeti divan osjećaj kako snagom volje nakratko svladava silu zemljine teže i kako pobjeđuje „prirodu“.

Nastavni materijal

U svakom Montessori vrtiću i u svakoj Montessori Školi nalazi se materijal kojeg je razvila Maria Montessori. Taj materijal je pomoćni materijal i Maria Montessori ga naziva „Ključem koji otvara vrata svijeta“. Radi se o sustavu didaktičkog materijala u kojem se jedan materijal nastavlja na drugi. Povezanost materijala pruža djetetu sigurnost pri rukovanju. Materijal postaje sve teži, a iskustvo koje dijete steče pri rukovanju dobro i indirektno utječe i kod težeg materijala. Dijete se uvodi u materijal preko lekcija koje imaju tri koraka. Svaki materijal postoji u jednom razredu samo jednom te djeca zajedno s učiteljem paze na to da se materijal nakon upotrebe vrati na određeno mjesto na polici. Starijoj djeci se uz klasični materijal nudi i dodatni materijal za slobodni rad i za projekte kao na primjer jezični laboratorij, knjižnica, računala, videoteka te različite radionice.

U waldorfskoj školi ima jako malo knjiga i nastavnog materijala. U njihovim školama se računa s kestenima i orasima, po nizovima brojki se trči, slova se razvijaju preko konkretnih slika. Osjetilno i umjetničko prožima cijelu nastavu. Učitelj puno priča te se radi toga dječja duša suočava s unutarnjim slikama djeteta koje sluša i svako dijete oblikuje te slike svojom vlastitom maštom. Velika pozornost se poklanja pamćenju naučenog. U waldorfskim školama nema klasičnog pisanja u bilježnice, nego svaki učenik oblikuje nastavnu jedinicu onako kako je on zapamtio i kako osjeća da mora izgledati.

Kriteriji za prijam, nastavni planovi, svjedodžbe i prijelaz u druge, više škole

Kod upisa u Montessori ustanovu nema prijamnog ispita, ali postoji jedna vrsta pripreme nastave koja se naziva probna nastava i igra. Maria Montessori smatra da su svjedodžbe suvišne. Ocjene i svjedodžbe se protive njenom načelu poštivanja individualnosti djeteta. Unatoč svemu tome potrebno je na neki način procijeniti uspjeh. Maria Montessori nije protiv uspjeha, ali ona polazi od toga da do uspjeha ne smije doći preko pritiska, nego da se do uspjeha treba doći preko djetetove motiviranosti. Montessori škole obzirom da gotovo i nemaju viših razreda nego samo osnovnu i glavnu školu, rade prema državnim nastavnim planovima i programima. Montessori glavna škola nudi državno priznati završni ispit, a mnogi učenici nastavljaju školovanje u gimnaziji ili realnoj školi nakon položenog prijamnog ispita.

U waldorfskim školama je identična stvar kao i u Montessori školama. Prijamnog ispita nema, ali postoji samo jedna vrsta probne nastave, probnih igara i pripreme nastave. Waldorfska škola je jedinstvena škola s nižim i višim razredima te ona ne vrši selekciju prema uspjehu i nema ponavljanja razreda. Isto tako, škola se ne trudi odvojiti intelektualnu elitu od onih učenika koji su više nadareni za zanat i praktičnu nastavu – što je u današnje vrijeme gotovo pogrdan izraz: ignorira se i ne cijeni se nadarenost bez koje naša kultura već odavno ne bi mogla preživjeti! (Seitz i Hallwachs, 1996.). Htijenje i umijeće pojedinog učenika su mjerilo za procjenu koja u skladu s tim postoji u obliku opisnih ocjena. Učitelju je ovakav način ocjenjivanja puno teži od onog numeričkog, ali na takav način on pruža priliku da se zaista pravedno postupi prema svakom djetetu te da dijete ne osjeti ono što ne može i ne zna, nego da mu se ukaže na njegovu individualnu nadarenost. Radi kompromisa na koje su prisiljeni kada se radi o prijelazu učenika u druge škole, nastali su pripremni razredi za maturu. Prijamni ispiti su nužni ako učenik želi prijeći u gimnaziju ili realnu školu.

Zaključak

Veliki reformatori i pedagozi su još u 19. stoljeću pokušali unijeti promjene u odgoj i obrazovanje i školu okrenuti djetetu. Jedna od najpoznatijih je bila Marija Montessori koja je i sama nastojala otkriti „tajnu djeteta“ i zaključila da će djeca napredovati, postati neovisna i ostvariti svoje potencijale ukoliko budu boravila u okolini koja je u skladu s njihovim potrebama. U alternativnim se školama bitno mijenja položaj učenika i to je s pedagoške strane hvalevrijedno i korisno za primijeniti u državnim školama. Polazište i središte alternativnih pedagogija je dijete i njegov individualni razvoj te sloboda da se ono razvija i napreduje. Dijete postaje centar rada te se prema njegovim idejama i potrebama usmjerava djelovanje.

Alternativne škole promiču mnoge vrijednosti kao što su drugačiji odnos prema učeniku, ali ne samo to nego i vrijednosti poput veće slobode učenika te drugačiji pristup ocjenjivanju. Alternativno školstvo u većini je zemalja prepoznato kao kvalitetno, pa ne čudi da europski obrazovni sustavi sve više i u državne škole implementiraju neke od ideja Marie Montessori i Rudolfa Steinera. Ideje i koncepti unatoč dobrim stranama još uvijek nisu prepoznati i cijenjeni u potpunosti te mnogi na njih gledaju kao na „izolirane pokušaje koji su vrijedni, ali neprikladni za široku primjenu.“ (Vrcelj, 2001.). To možemo donekle pripisati i činjenici da još uvijek ne postoji alternativni školski sustav koji bi svoj rad nudio na svim razinama obrazovanja.

Ovim radom prikazani su cijenjeni alternativni pristupi odgoju i obrazovanju Montessori pedagogije i waldorfske pedagogije te njihova suvremenost i razvijanje ključnih kompetencijama potrebnih pojedincu u njegovu razvoju i uključivanju u društvo. Edukacija i samoedukacija učitelja, otvorenost prema drugačijim idejama i načinima poučavanja, samokontrola vlastitog temperamenta te čitanje temperamenta drugih, gledanje djeteta kao najvažnijeg u procesu odgoja i obrazovanja ima značajan pozitivan utjecaj na učenike, učitelje, ali i roditelje te sve koji na bilo koji način sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu.

Literatura

1. Bakota, R. (2007). *Rudolf Steiner*. Zagreb: Sipar.
2. Bašić, S., (2011). *Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori*. *Pedagojska istraživanja*, 8 (2), 205- 216.
3. Bezić, Ž. (1999). *Waldorfska pedagogija*. *Crkva u svijetu* 34. Pribavljeno 15.7.2021., sa
https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&styp=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=bezi%C4%87+waldorfska+pedagogija
4. Britton, L. (2000). *Montessori učenje kroz igru*. Zagreb: Hena com
5. Carlgren, F. (1991). *Odgoj ka slobodi: pedagogija Rudolfa Steinera: slike i izvješća iz međunarodnog pokreta waldorfskih škola*. Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju.
6. Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020). *Methodological and Thematic Trends: A Case Study of Two Pedagogical Journals in Croatia*. U: A. Lipovec, J. Batič i E. Kranjec (Ur.), *New Horizons in Subject-Specific Education/Research Aspects of Subject-Specific Didactics* (str. 159-180). Maribor: University of Maribor, University Press.
7. Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020). Through the looking glass: methodological features of research of alternative schools. *Journal of Elementary Education*, 13(1), 55-71.
8. Key, E. (1978). *Das Jahrhundert des Kinders*, Athenaum-Verlag, Konigstein
9. Lawrence, L. (2003). *Montessori čitanje i pisanje: Kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati – Priručnik za roditelje i odgojitelje za djecu od 3 do 7 godina*. Zagreb: Hena com
10. Lillard, S. A. (2011). *Mindfulness Practices in Education: Montessori's Approach. Mindfulness*.
11. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: Didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex
12. Matijević, M. i Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga i Učiteljski fakultet.
13. Montessori, M. (1964): *The Montessori method*, New York: Schocken Books Inc
14. Montessori, M. (1972). *Das kreative Kind*. Freiburg: Herder
15. Montessori, M., (2003). *Dijete: tajna djetinjstva*. Zagreb: Naklada Slap.

16. *Osnovna Montessori škola barunice Dédée Vranyczany* na adresi <http://os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr/>
17. Philipps, S., (2003). *Montessori priprema za život – odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Zagreb: Naklada Slap.
18. Prager, D. R. (2004). *Learning through Creating an Urban Waldorf Elementary School* Background. Online Yearbook of Urban Learning, Teaching, and Research, 19-26.
19. Schäfer, C. (2015). *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
20. Scott, D. i Usher, R. (Eds.). (2001). *Understanding educational research*. London: Routledge.
21. Seitz, M., Hallwachs, U., (1996). *Montessori ili Waldorf?*. Zagreb: Educa
22. Steiner, R. (1995): *Pedagoška osnova i ciljevi waldorfske škole*, Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju Hrvatske.
23. Topolovčan, T. (2016). Art-Based Research of Constructivist Teaching. *Croatian Journal of Education*, 18(4), 1141-1172.
24. Topolovčan, T. (2017). Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. S. Opić, B. Bognar i S. Ratković (Ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 129-149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
25. Yates, L. (2004). *What does good education research look like? Situating a field and its practice*. Berkshire: Open University Press.

Izvori

Slika 1:

https://www.google.com/search?q=Fina+motorika+kod+djece&tbm=isch&hl=en&chips=q:fina+motorika+kod+djece,online_chips:igra:G0WPD2p3tLY%3D,online_chips:edukativni:G0WPD2p3tLY%3D,online_chips:igra%C4%8Dke:pT7-nR9u6iU%3D,online_chips:didakti%C4%8Dke+igra%C4%8Dke:pT7-nR9u6iU%3D&sa=X&ved=2ahUKEwj13q-y88vyAhUJchQKHfXfDmYQ4lY0AHoECAEQFw&biw=1349&bih=625

Slika 2:

https://www.google.com/search?q=sluh+i+bebe&tbm=isch&hl=en&chips=q:sluh+i+bebe,online_chips:slu%C5%A1alice:z1YEBhWJLFM%3D,online_chips:protiv+buke:qqdWds-icII%3D,online_chips:dijete:z1YEBhWJLFM%3D&sa=X&ved=2ahUKEwij_avD9MvyAhWL0uAKHX1ABIAQ4lY0BXoECAEQHw&biw=1349&bih=625#imgrc=DzJodzgLJNGNM

Slika 3: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.am-sternenwinkel.de%2Fen%2Fhome-en%2F&psig=AOvVaw1lcC-tr6AS1RE-y863rbsr&ust=1629971938879000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCNizlun0y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika4: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.mojedijete.com%2Fkako-nauciti-dijete-vezati-cipele%2F&psig=AOvVaw0IJQ-TSJKWigwFj1B1zLUB&ust=1629972354428000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCPDzkbP2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 5:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fbebe.avaz.ba%2Fsvakodnevica%2F514815%2Fkako-izbjeci-zarazu-u-vlastitom-domu&psig=AOvVaw3aNkj0dFRXHc8Y2mnmWdho&ust=1629972438764000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJiiqNj2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 6:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fwww.idadidacta.hr%2Frucicasti-toranj-987&psig=AOvVaw04JZXv20y9yAk0HMZNLecW&ust=1629972524833000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCLjw0_z2y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 7:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fprvaosnovnamontessoriskola.blogspot.com%2F2014%2F05%2Fdecimalni-set.html&psig=AOvVaw3laL5mfORSWg2blTiDF-I8&ust=1629972597135000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCOi2-J73y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 8:

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fdovoljnodobramama.com%2F2020%2F10%2F26%2Fslova-od-brusnog-papira-zasto-i->

[kako%2F&psig=AOvVaw36vKVtGGLJ4rtEokV_hAoX&ust=1629972628130000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCOid_a33y_ICFQAAAAAdAAAAABAD](https://www.google.com/search?q=kako%2F&psig=AOvVaw36vKVtGGLJ4rtEokV_hAoX&ust=1629972628130000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCOid_a33y_ICFQAAAAAdAAAAABAD)

Slika 9:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fdocplayer.rs%2F194051095-Waldorfska-pedagogija-u-ranom-i-pred%25C5%25A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju.html&psig=AOvVaw3hx2IOI88KXwopn1myMqP&ust=1629972880989000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCkjdLP4y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Slika 10:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.es%2Fpin%2F174796029257542922%2F&psig=AOvVaw01dzAkFpSHTHgjWUrcqQ0i&ust=1629972984363000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJC3gtj4y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Slika 11:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.sarahssilks.com%2Fblogs%2Fjournal%2Frainb-ow-birthday-a-waldorf-tradition&psig=AOvVaw01dzAkFpSHTHgjWUrcqQ0i&ust=1629972984363000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJC3gtj4y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 12:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.nelsonwaldorf.org%2F7-benefits-of-waldorfs-writing-to-read-approach%2F&psig=AOvVaw0jNFTnLaSJA Wq4Ek1mIJoI&ust=1629973174375000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMC3s7X5y_ICFQAAAAAdAAAAABAD

Slika 13:

https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Funiquekids.ca%2FProgramsPages%2Fcirclertime.html&psig=AOvVaw2horjboTRPV1cvYVBqmcju&ust=1629973269615000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCLCg2-f5y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Slika 14:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2Fveganheadz%2Fanthroposophy-and-waldorf-education%2F&psig=AOvVaw1PhjtIEEPL8M62Quq7U--u&ust=1629973591043000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMiOtID7y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Slika 15:

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fhr.srimathumitha.com%2Fobrazovanie%2F86394-valdorfskaya-shkola-chto-eto-takoe-valdorfskiy-detskiy-sad-valdorfskaya-pedagogika-plyusy-i-minusy.html&psig=AOvVaw05gJ1YNXKH->

[a0LBEZiKMUF&ust=1629973645940000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMDgnZb7y_ICFQAAAAAdAAAAABAD](https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.udruga-praktikum.hr%2Fpraktikum-music-kids%2F&psig=AOvVaw1qvNq3H5QcUdDz22qq2pa-&ust=1629973645940000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCMDgnZb7y_ICFQAAAAAdAAAAABAD)

Slika 16:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.udruga-praktikum.hr%2Fpraktikum-music-kids%2F&psig=AOvVaw1qvNq3H5QcUdDz22qq2pa-&ust=1629973768857000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCJDV2tj7y_ICFQAAAAAdAAAAABAK

Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)